

SVEUČILIŠTE JOSIP JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
EKONOMSKI FAKULTET

Antun Šundalić
Krunoslav Zmaić
Tihana Sudarić
Željko Pavić

SOCIOKULTURNO NASLJEĐE I GOSPODARSKI RAZVOJ

Zbornik radova sa znanstvenog skupa
GLOBALIZACIJA I REGIONALNI IDENTITET 2016.

SOCIOKULTURNO NASLJEĐE I GOSPODARSKI RAZVOJ

Globalizacija i regionalni identitet 2016.

Izdavači:

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
EKONOMSKI FAKULTET

Za izdavača:

Prof. dr. sc. Vlado Guberac
Doc. dr. sc. Ivana Žužul
Prof. dr. sc. Vladimir Cini

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Josip Mesarić
Doc. dr. sc. Igor Kralik

Urednici:

Prof. dr. sc. Antun Šundalić
Prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić
Izv. prof. dr. sc. Tihana Sudarić
Doc. dr. sc. Željko Pavić

Lektura:

Doc. dr. sc. Ivana Žužul

Priprema i tisak:

Studio HS internet d.o.o., Osijek

Naklada:

100 primjeraka

ISBN

978-953-6931-93-4

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 140514034

Knjiga je tiskana uz novčanu potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

SVEUČILIŠTE JOSIP JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU
EKONOMSKI FAKULTET

SOCIOKULTURNO NASLJEĐE I GOSPODARSKI RAZVOJ

Zbornik radova sa znanstvenog skupa
GLOBALIZACIJA I REGIONALNI IDENTITET 2016.

Antun Šundalić, Krunoslav Zmaić, Tihana Sudarić, Željko Pavić

Urednici

Osijek, 2016.

Sadržaj

Predgovor	7
-----------------	---

I. Sociokulturne odrednice razvoja.....9

Ivan Cifrić

RURALNA KULTURA I RURALNI RAZVOJ U KULTURNOJ PERSPEKTIVI	10
--	----

Antun Šundalić

KULTURA RADA I SOCIOKULTURNO NASLJEĐE.....	21
--	----

Šime Pilić

NASLJEĐE I RAZVOJ: JUČER I DANAS	32
--	----

Dražen Živić

SUVREMENA MIGRACIJA KAO ODREDNICA DEPOPULACIJE ISTOČNE HRVATSKE (2001. – 2014.)	52
--	----

Mateo Žanić

ASPEKTI BAŠTINE U KULTURI I DRUŠTVU	76
---	----

Željko Pavić, Dino Sić

RELIGIJA U GLOBALIZIRANOM SVIJETU: POVRATAK RELIGIJE, JEDNA ILI VIŠESTRUKA SEKULARNOSTI?	89
---	----

II. Razvojne mogućnosti u ekonomiji znanja..... 103

Marija Mihaljević, Bojan Stanković

GOSPODARSKE KORISTI OD KULTURNIH AKTIVNOSTI	104
---	-----

Marta Borić

UTJECAJ KREATIVNIH INDUSTRIJA NA GOSPODARSKI RAZVOJ,
S POSEBNIM NAGLASKOM NA ZAPOSLENOST, IZVOZ I BRUTO
DODANU VRIJEDNOST.....120

Iva Buljubašić, Irena Jurić

POTENCIJALI MARKETINGA U GRADSKIM MUZEJIMA141

Ivana Bestvina Bukvić, Tomislav Jurić, Iva Nenadić

POLOŽAJ U GOSPODARSTVU I STRUKTURA FINANCIRANJA
PODUZEĆA U ICT SEKTORU REPUBLIKE HRVATSKE.....157

Ivana Tokić

ORGANIZACIJSKA KULTURA U FUNKCIJI DRUŠTVENO ODGOVORNOG
POSLOVANJA U VREMENU GLOBALIZACIJE.....177

Marija Tolušić, Ariana Sigmund-Veočić

UTJECAJ UDRUGA NA STJECANJE KOMPETENCIJA STUDENATA I
RAZVOJ DRUŠTVENE ZAJEDNICE NA PRIMJERU STUDENATA ODJELA ZA
KULTUROLOGIJU SVEUČILIŠTA J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU192

David Kranjac, Krunoslav Zmaić, Tihana Sudarić

ANALIZA POTREBA POSLODAVACA PREMA KLJUČNIM POSLOVIMA,
ZNANJIMA I VJEŠTINAMA AGROEKONOMISTA209

Jelena Kristić, Jadranka Deže , Ivana Fosić

RAZLOZI I PREPREKE POKRETANJA PODUZETNIČKIH AKTIVNOSTI
ŽENA NA SELU222

Snježana Tolić, Ružica Lončarić, Lidija Maurović Koščak

STAVLJANJE DRUŠTVENIH DOMOVA U FUNKCIJU RAZVOJA
PODUZETNIŠTVA U RURALNOM PODRUČJU.....235

Ivana Bestvina Bukvić¹

Tomislav Jurić²

Iva Nenadić³

POLOŽAJ U GOSPODARSTVU I STRUKTURA FINANCIRANJA PODUZEĆA U ICT SEKTORU REPUBLIKE HRVATSKE

Sažetak

Značenje kreativnih industrija, i posebno ICT sektora, za gospodarski razvoj s globalne perspektive je nedvojben. Budući da na razvoj ovog sektora značajnije ne utječu prostorna ograničenja, on čini izvrstan potencijal razvoja za proizvodne i administrativne centre dislociranih urbanih sredina. Cilj ovog rada je utvrditi značenje ICT sektora za gospodarstvo i zaposlenost Republike Hrvatske u cjelini i u okviru njezinih regija te financijsku stabilnost i strukturu financiranja poslovanja poduzeća u ICT sektoru. Usljed navedenog u okviru ovog rada prezentirani su rezultati analize odabranih ekonomskih pokazatelja i analize financijskog položaja ICT poduzeća na osnovu odabranih financijskih pokazatelja. Istraživanje je provedeno na uzorku 99 poduzeća u ICT sektoru pri čemu je provedena usporedba dobivenih rezultata s rezultatima usporednog uzorka poduzeća iz ostalih djelatnosti. Analizom je utvrđeno da je ovaj sektor u BDP-u Republike Hrvatske zastupljen s 3,8%, pri čemu još uvijek značajan promet od 48,1% ukupnog prometa ovog sektora u 2013. godini ostvaruju velika poduzeća. Unatoč manjoj osjetljivosti na geografski položaj, sjedišta 56,2% poduzeća ICT sektora registrirana su u Zagrebu. U okviru analize financijskog položaja, promatrajući prosječne vrijednosti, ICT sektor u 2013. godini u financiranju poslovanja i imovine koristi veći vlastiti kapital i dvostruko manji financijski dug u odnosu na ostale djelatnosti. Rezultati provedene analize pokazuju da ICT sektor s

¹ Doc. dr.sc. Ivana Bestvina Bukvić, Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, ibbukvic@kulturologija.unios.hr

² Tomislav Jurić, polaznik diplomskog studija Kulturologija, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju, tomislavjuric@icloud.com

³ Iva Nenadić, doktorandica na Poslijediplomskom interdisciplinarnom sveučilišnom studiju Komunikologija, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, ivalitre@gmail.com

osnove odabranih pokazatelja ima bolju financijsku poziciju koja može biti dobra osnova za financiranje rasta, no taj značajan potencijal još uvijek nije dovoljno iskorišten, pogotovo u manjim urbanim i ruralnim sredinama.

Ključne riječi: struktura financiranja, ICT sektor, financiranje razvoja, financiranje poslovanja

1. UVODNA RAZMATRANJA

Prema Hamerlinku (1997), digitalne su tehnologije „pametne“ tehnologije koje pružaju informacijske i komunikacijske sisteme te mreže s mogućnošću rješavanja problema s bitnom karakteristikom da se nalaze svagdje u okruženju. Kao posljedica novih trendova i razvoja, informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) svakodnevno mijenjaju uvjete poslovanja i življenja. Pritom, u gospodarskom smislu, bez implementacije proizvoda ICT sektora više nije moguće ostvariti rast i biti konkurentan, ne samo na razini poslovnog subjekta već i na razini ekonomija. Danas je ICT zasebna industrija s vlastitim gotovim proizvodom, no istodobno je i sastavni dio drugih, posebice proizvodnih industrija. „ICT je jedina industrija koja je korjenito provučena kroz sve industrije i nema transformacije u smislu produktivnosti i efikasnosti bilo kojeg sektora bez implementacije ICT-a, bilo kroz tehnologiju bilo kroz čisti IT.“⁴

Značenje kreativnosti i inovativnosti za napredak ovog sektora prepoznato je još 1998. godine u Velikoj Britaniji, kada je ICT sektor obuhvaćen prvim mapiranjem kulturnih i kreativnih industrija. U okviru ovog dokumenta kreativne su industrije identificirane kao one koje imaju izvoriste u individualnoj kreativnosti, vještini i talentu te potencijal za stvaranje bogatstva i zaposlenosti putem generiranja i uporabe intelektualnog vlasništva, a obuhvaćaju 13 sektora, između ostalih softver i interaktivni softver (Department for Culture, Media & Sport, 1998). Pritom se ICT smatra segmentom kreativne industrije upravo zbog inovativnosti i kreativnosti koje odlikuju njegove proizvode i usluge. ICT je u okviru tehnološke revolucije 20. stoljeća, koja je producirala internetske usluge, elektroničku poštu, osobne profile, mobilne komunikacije i aplikacije dostupne na globalnoj razini, utjecao na oblikovanje današnjeg koncepta življenja, poslovanja te funkcioniranja javne uprave.

„Nedvojbeno je da ove nove tehnologije imaju ogroman potencijal za povećavanje produktivnosti u gotovo svim gospodarskim sektorima, prevladavanje problema disfunkcionalne uprave, te proširenje i unaprijeđenje kvalitete usluga“ (Avgerou, 1998:15). Međutim, Avegerou istodobno tvrdi da nedostupnost ICT tehnologije i potrebnih znanja u nerazvijenijim dijelovima svijeta dodatno utječe na njihovo ekonomsko zaostajanje za razvijenim zemljama te njihovu marginalizaciju (Avgerou, 1998). Pritom danas postoje važne

⁴ Izvor: Forbes, 2015, videointervju s Adrianom Ježinom, autor Tonči Laura, dostupno na: <http://forbes.hr/video-intervjuu/drugi-am-cham-draft/> (pristupljeno: 20.02.2016.)

razlike između svjetskih nacija, što se očituje i u poslovima koji se odvijaju na globalnom tržištu (Thompson, 2001). Problem zaostajanja u razvoju ICT-a dresiraju i gospodarstvenici. Prema Adrianu Ježini⁵ „svi u svijetu su svjesni utjecaja ICT-a na GDP,..., i ako želimo biti bolji i popravljati se u području konkurentnosti, moramo to raditi brže od njih. Nije dovoljno samo odraditi, već raditi brže. Vrlo često se kaže da mi hodamo naprijed, ali drugi trče tako da, na neki način gubimo konkurentnost iako se mičemo, gubimo konkurentnost u odnosu na ostatak svijeta.“⁶

Današnje tvrtke koje posluju u ICT sektoru imaju drukčiju razvojnu poziciju no u počecima razvoja ovog sektora; uvjeti za financiranje su bolji, novoosnovane tvrtke („start-up“ tvrtke) imaju veću podršku te je veći interes okruženja za projekte ICT sektora. Međutim, i nadalje su otvorena pitanja o perspektivi razvoja malih i srednjih poduzeća u ICT sektoru na regionalnim tržištima u usporedbi s velikim korporacijama te je nejasno što one mogu učiniti u konkurentskoj tržišnoj utakmici da poboljšaju svoju poziciju.

U okviru ovog rada nastoji se utvrditi značenje ICT sektora za gospodarstvo i zaposlenost Republike Hrvatske te analizirati financijska stabilnost i struktura financiranja poslovanja poduzeća u ICT sektoru kao važnog preduvjeta za investicije te razvoj poslovanja poduzeća. U tu svrhu analizirani su dostupni sekundarni podatci o udjelu ICT sektora u BDP-u, broju aktivnih poduzeća i zaposlenosti na razini Republike Hrvatske i na razini županija, strukturi zaposlenih, plaćama i oblicima zapošljavanja, distribuciji poduzeća prema sjedištu poslovanja, investicijama u ICT sektor u smislu izvora i namjene, primarno na osnovi službenih izvješća Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, istraživanja Eurostata te Europske komisije. Uz navedeno, analizirani su financijski podatci za 2012. i 2013. godinu ukupno 99 srednjih i velikih poduzeća registriranih u Republici Hrvatskoj u djelatnosti ICT sektora. Analiza strukture financiranja poduzeća u ICT sektoru u Republici Hrvatskoj provedena je s ciljem utvrđivanja visine i raspoloživosti slobodnog dijela vlastitog kapitala, ali uporabe tuđih financijskih sredstava (uglavnom sredstava financijskih institucija) u financiranju poslovanja. Navedeni su elementi, osim kvalitete projekta te redovitog poslovanja i postojanja tržišta, od važnosti za provedbu novih investicijskih ulaganja u svakom poduzeću ali mogu biti i ograničavajući čimbenik razvoja poslovne aktivnosti.

U sljedećem je poglavlju dan prikaz istraživanja i teoretskih razmatranja drugih autora, a u trećem je poglavlju analizirano značenje ICT sektora za gospodarstvo Republike Hrvatske te njegove karakteristike u odnosu na druga hrvatska poduzeća. Četvrto i peto poglavlje donose metodologiju istraživanja, analizu i rezultate istraživanja. Na osnovi provedenih analiza, u posljednjem, šestom poglavlju, dana su zaključna razmatranja.

⁵ Adrian Ježina, predsjednik *Udruge* informatičke i komunikacijske djelatnosti i član Uprave i tehnički direktor VIPnet d.o.o., Hrvatska

⁶ Izvor: Forbes, 2015, videointervju s Adrianom Ježinom, autor Tonči Laura, dostupno na: <http://forbes.hr/video-intervjuu/drugi-am-cham-draft/> (pristupljeno: 20.02.2016.)

2. TEORIJSKA RAZMATRANJA O EKONOMSKOM ZNAČENJU ICT SEKTORA

ICT sektor obuhvaća poduzeća čije su primarne poslovne aktivnosti povezane s industrijom tehnologije i komunikacija. Ovi poslovi mogu obuhvaćati hardver, softver, elektroniku, poluvodiče, telekomunikacije, e-trgovinu, e-poslovanje, računalne usluge i dr. Same informacijske tehnologije uključuju razvoj računalno baziranih sustava, bilo da je riječ o hardveru ili softveru, sve u svrhu prikupljanja, prikazivanja, pohrane, prijenosa i korištenja informacija.

Prema Seinu i Harindranathu (2004), postoje najmanje četiri različite konceptualizacije upotrebe ICT industrije u razvoju gospodarstva jedne države: ICT kao proizvod, ICT koji podupire razvojne aktivnosti, ICT kao pokretač razvoja ekonomije i ICT usmjeren na specifične razvojne aktivnosti. Prema Hamerlinku, „ICT može utjecati na razvoj fleksibilnih, decentraliziranih, malih industrijskih proizvodnji, tako povećavajući konkurentnost u lokalnim proizvodnim i uslužnim sektorima.“ (Hamerlink, 1997:14). Takozvana digitalna transformacija utječe na pravila industrijske igre na četiri različita načina (Bloching et. al, 2015:20): automatizacija (tj. robotika, dronovi, autonomna vozila), povezivanje (tj. cloud računarstvo, pametne tvornice), digitalni podatci i digitalni pristup potrošača (tj. mobilne aplikacije, društvene mreže). Za europsku industriju konzultanti procjenjuju rast dodane vrijednosti posredstvom digitalne transformacije od 20-30%, tj. 1,25 mlrd. EUR do 2025. godine (Bloching et. al, 2015:2).

Prema istraživanju koji su proveli Kreamer i Deadrick, utvrđeno je da IT utječe na rast BDP-a i produktivnosti. Međutim, iako se rast BDP-a interpretira kao rast vođen ICT-om, nije nedvojbeno dokazano da su ove dvije varijable međusobno povezane. Upravo suprotno, Kreamer i Deadrick tvrde da su investicije u ICT sektor direktno povezane s bogatstvom države, infrastrukturom i stopama rasta plaća, što se može tumačiti kao obrnuti utjecaj između investicija u ICT sektoru i ekonomskog rasta. Ovo istodobno potvrđuje i stajališta Avgeroua (Kreamer i Deadrick, 1994, navedeno prema Avgerou, 1998:18). Prema navedenom, razvijenost i produktivnost države direktno utječe na opseg investicija u ICT sektor, koje su u daljnjem ciklusu nužne za razvoj inovativnog i konkurentnog gospodarstva. Kao posljedica navedenog, moguće je zaključiti da će se jaz u razvoju između razvijenijih zemalja, koje ulažu i potiču ulaganja u ICT sektor i manje razvijenih zemalja nadalje povećavati. Pritom, „tehnologija ima sinergijske ekonomske efekte i utjecaj na zapošljavanje ako:

- generira širok raspon novih proizvoda i usluga,
- smanjuje troškove i unaprjeđuje učinke procesa, usluga i proizvoda u mnogim ekonomskim sektorima,
- ostvaruje široko društveno prihvaćanje,
- generira jak interes industrije kao sredstvo ostvarivanja profitabilnosti i kompetitivne prednosti.“ (Avgerou, 1998:17).

Snaga je ICT tvrtki u svijetu nedvojben. Prema Forbesu, u 2015. je godini Apple sa 741,8 mlrd. USD tvrtka s najvećom tržišnom kapitalizacijom u svijetu, a po ostvarenom profitu druga s 44,8 mlrd. USD. Google zauzima drugo mjesto s 367,7 mlrd. USD tržišne kapitalizacije i 25. mjesto s obzirom na razinu profita ostvarenog u iznosu od 13,7 mlrd. USD. Microsoft je peti na rang listi po tržišnoj kapitalizaciji ostvarenoj u iznosu od 340,8 mlrd. USD te istodobno 12. po razini profita ostvarenog u iznosu od 20,7 mlrd. USD⁷. Također, na razini Europske unije „kao cjelina, ICT sektor predstavlja gotovo 5% ekonomije Europske unije i generira 25% ukupne poslovne potrošnje; investicije u ICT utječu na 50% sveukupnog Europskog rasta produktivnosti (European Commission Directorate-General for Communication, 2015:6).

Prema Ježini, u Hrvatskoj su rast izvoza i zaposlenost pozitivni čak i u godinama recesije pri čemu je izvoz softwera i IT usluga u Hrvatskoj u posljednje dvije godine zabilježio rast od 45% te dosegao 1,8 mlrd. HRK⁸. Pritom, Ježina smatra da je ključni faktor uspjeha ICT kompanija inovativnost.

3. POZICIJA ICT SEKTORA U GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

S obzirom na sve veću potrebu informatizacije državne uprave i javnih servisa u svrhu povećanja efikasnosti države, mijenjaju se i koncepti organizacije državnih službi i javnih ustanova te upravljanja i poticanja razvoja ICT sektora na državnoj razini, no navedeno zahtijeva određene napore. Prema Ježini, napredak je vidljiv, no promjene su u državnoj regulativi spore, što utječe na konkurentnost domaćih ICT tvrtki u odnosu na druge zemlje. On pritom smatra da ICT ne može dostići svoj puni potencijal na osnovi individualnih projekata, već da je potreban konstantan fokus na ovaj sektor te stručnjaci iz ICT područja sugeriraju Vladi Republike Hrvatske da, uz Nacionalno vijeće za digitalnu ekonomiju koje je osnovano u skladu s praksom EU, na razini ministarstva uvede poziciju glavnog dužnosnika za informacijske tehnologije (Pavlič, 2015).

Prema podacima objavljenim u Statističkom ljetopisu 2015. na dan 31. 12. 2014. godine, ICT sektor direktno upošljava više od 35.090 djelatnika, što je 2,68% ukupno zaposlenih u Republici Hrvatskoj, pri čemu nije moguće utvrditi broj zaposlenih koji su indirektno angažirani u ovom sektoru. Pritom, od ukupno direktno zaposlenih 53,6% posjeduje visoko ili više obrazovanje, za razliku od 31,85% djelatnika promatrajući sve djelatnosti na razini Republike Hrvatske. Također je u ICT sektoru evidentirano 92% zaposlenih na neodređeno vrijeme, što je viši postotak u usporedbi s 85,8% djelatnika zaposlenih na neodređeno vrijeme

⁷ Izvor: http://www.forbes.com/global2000/list/#header:revenue_search:LG

⁸ Izvor: Forbes, 2015, video intervju s Adrianom Ježinom, autor Tonči Laura, dostupno na: <http://forbes.hr/video-intervjuu/drugi-am-cham-draft/> (pristupljeno: 20.02.2016.)

ako se promatraju svi sektori, unatoč činjenici da su poduzeća ovog sektora pretežito mikro poduzeća s manje od 10 zaposlenih.

Prosječna bruto plaća po zaposlenom u pravnim osobama ICT sektora iznosi 11.601 kn, što je značajnih 46,37% više od prosječne bruto plaće po zaposlenom promatrajući sve sektore u Republici Hrvatskoj.

U ukupnom BDP-u Republike Hrvatske u 2013. godini ICT sektor sudjeluje s 3,8%⁹ te u proteklih pet godina bilježi postupno smanjenje (2009. je godine ICT sektor u BDP-u Republike Hrvatske sudjelovao s 4,3%).

U tablici 1. prikazan je iznos investicija u dugotrajnu imovinu u Republici Hrvatskoj u 2013. godini u okviru ICT sektora u odnosu na sve djelatnosti.

Tablica 1. Isplate za investicije u dugotrajnu imovinu prema osnovnim oblicima financiranja i ostvarene investicije u 2013. godini

(iznosi u mil. HRK)

	Isplate za investicije u dugotrajnu imovinu					Sveukupno ostvarene investicije
	ukupno	Iz vlastitih sredstava	Iz udruženih sredstava	Iz kreditnih sredstava	Sredstava fondova i proračuna	
Informacije i komunikacije	2.432	2.280	7	127	18	2.685
Ukupno RH	44.852	27.130	931	10.952	5.839	43.136
Udio	5,42%	8,41%	0,75%	1,16%	0,30%	6,23%

Izvor: Izrada autora na osnovu podataka iz Statističkog ljetopisa RH za 2015.godine
(Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2015)

Promatrajući investicije koje su u 2013. godini provedene u ovom sektoru, vidljivo je da je u ICT sektoru u dugotrajnu imovinu investirano 2.685 mil. HRK, što je 6,23% svih investicija u dugotrajnu imovinu provedenih u Republici Hrvatskoj. Pritom su u okviru ICT sektora isplate za investicije u dugotrajnu imovinu sa 93,75% financirane iz vlastitih sredstava društava. Ukupne investicije na razini Republike Hrvatske iznose 44.136 mil. HRK, gdje je 60,5% isplata financirano iz vlastitih sredstava, a ostatak iz tuđih izvora (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2015). Uz navedeno, ICT sektor u znatno manjoj mjeri (0,74%) u odnosu na sve djelatnosti (13,0%) koristi mogućnost financiranja investicijskih ulaganja iz strukturnih fondova Europske unije (dalje u tekstu EU) i proračuna. Također, promatrani sektor kreditna sredstva koristi u znatno manjoj mjeri, tj. 5,2%, u odnosu na sve djelatnosti na razini kojih se isplate za dugotrajnu imovinu s 24,4% financiraju iz kreditnih sredstava. Pritom se u ICT sektoru na ulaganje u opremu odnosi gotovo polovica

⁹ Promatrano prema tekućim cijenama.

investicija, 1,23 mlrd. HRK, odnosno 46,4% (od kojih 38,4% na uvoznu opremu), a u svim se djelatnostima u Republici Hrvatskoj na opremu odnosi 38,6% ukupnih ulaganja.

Whittaker je istraživanjem provedenim u Kanadi na 1.450 poduzeća nastojala utvrditi koji su uzroci neuspjeha projekata u IT industriji. Naime, prema rezultatima istraživanja provedenom u SAD-u 1995. godine utvrđeno je da se 31% projekata ulaganja u softver otkazuje prije dovršetka, a više od polovice doseže troškove ulaganja za 189% veće od početnih procjena. Provedenim istraživanjem utvrđeno da su tri najčešća razloga loše projektno planiranje, neodrživ projekt i nedostatak uključivanja i potpore od strane visokog menadžmenta (Whittaker, 1999).

Prema dostupnim izvorima, ICT sektor u Hrvatskoj u 2013. godini na godišnjoj razini ostvaruje ukupne prihode u iznosu od 25,7 mlrd. HRK (4,5% ukupnog prometa svih djelatnosti ostvarenog u Republici Hrvatskoj) te 11.563 mlrd. HRK dodane vrijednosti prema troškovima proizvodnih čimbenika (7,66% usporedive kategorije svih djelatnosti ostvarene u Republici Hrvatskoj) (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2015).

U izvješću Europske unije za Hrvatsku navedeno je da negativna gospodarska kretanja u Hrvatskoj nisu značajno utjecala na produktivnost rada ICT sektora, pri čemu je ustanovljeno da u razdoblju 2008. do 2013., za razliku od drugih država EU, najveći dio hrvatskog gospodarstva, osim ICT sektora, nije zabilježio povećanje produktivnosti rada. „Raščlambom rasta dodane vrijednosti na rast produktivnosti rada i rast zaposlenosti postaje jasno da je od tržišno usmjerenih sektora samo sektor informacijskih i komunikacijskih tehnologija ostvario višu razinu produktivnosti nego u 2008. godini, dok su drugi ostali na razini prije krize (proizvodnja, poljoprivreda) ili su znatno ispod nje (građevinarstvo, poslovne usluge).“¹⁰

S obzirom na navedene podatke, opravdana je tvrdnja da je ICT jedan od važnijih sektora hrvatske ekonomije.

Pritom je potrebno napomenuti da su u analiziranom razdoblju pokrenute aktivnosti u smjeru informatizacije poslovnih procesa državne uprave koja tako postaje najveći pojedinačni investitor u ICT sektor (pogotovo u području pravosuđa, školstva, zdravstva, državnih financija i dr.), a ove su aktivnosti zasigurno pozitivno utjecale na stanje ICT sektora u Republici Hrvatskoj (Valleyo, 2014). Naime, upravo je za državnu upravu Republike Hrvatske utvrđeno da je skuplja u odnosu na mnoge države EU, no da je i nedovoljno učinkovita. Primjerice, u smislu elektroničke interakcije između javne uprave i građana Hrvatska je na 25. mjestu u skupini EU-28 (Europska komisija, 2015).

Prema broju registriranih gospodarskih subjekata u Republici Hrvatskoj, ICT sektor nije među značajnijima, no s obzirom na potencijal zasigurno se može klasificirati kao industrija od strateškog značenja. U Republici je Hrvatskoj u 2014. godini zabilježeno 8.240 registriranih subjekata, što je za 8,5% više no u 2013. godini te čini samo 2,7%¹¹ ukupno

¹⁰ Izvor: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf (pristupljeno: 20.02.2016)

¹¹ Prema Statističkom ljetopisu Državnog zavoda za statistiku u Republici Hrvatskoj je u 2014.godine ukupno registrirano

registriranih pravnih subjekata. Pritom je u odnosu na stanje u svim djelatnostima na razini Republike Hrvatske značajno više aktivnih pravnih subjekata u ovom sektoru, odnosno 81,35% ukupno registriranih poduzeća (6.730 pravnih subjekta).

U Tablici 2. prikazana je distribucija pravnih osoba promatranog sektora prema aktivnosti na dan 31.12.2014.

Tablica 2. Pravne osobe u ICT sektoru prema aktivnosti i po županijama, stanje 31. prosinca 2014.

(iznosi u 000 HRK)

Županija	Broj registriranih poduzeća	Udio u ukupnom broju	Broj aktivnih poduzeća	Udio u ukupnom broju	% aktivnosti
Grad Zagreb	4.632	56,21%	3.729	55,63%	80,51%
Splitsko-dalmatinska županija	626	7,60%	474	7,07%	75,72%
Primorsko goranska	553	6,71%	445	6,64%	80,47%
Zagrebačka županija	462	5,61%	395	5,89%	85,50%
Istarska županija	382	4,64%	305	4,55%	79,84%
Varaždinska županija	209	2,54%	178	2,66%	85,17%
Osječko-baranjska	207	2,51%	202	3,01%	97,58%
Ostale županije	1.169	14,19%	975	14,55%	83,40%
Republika Hrvatska	8.240	100,00%	6.703	100,00%	81,35%

Izvor: Izrada autora prema podatcima objavljenim u Statističkom ljetopisu Republike Hrvatske za 2015. godinu (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2015:95)

Prema Tablici 2. vidljivo je da je najveći udio registriranih i aktivnih subjekata evidentiran u Gradu Zagrebu, 56,2% registriranih i 55,6% aktivnih, a sve su ostale županije značajno manje zastupljene (ispod 10% zastupljenosti po županiji). U smislu aktivnosti, najveći je broj aktivnih subjekata u odnosu na broj registriranih evidentiran u Osječko-baranjskoj županiji, s visokih 97,58% (202 aktivna u odnosu na 207 registriranih pravnih subjekata).

U tablici 3. prikazana je visina prometa ostvarena u ICT sektoru prema veličini poduzeća te ostvarena dodana vrijednost prema troškovima proizvodnih čimbenika istog sektora u 2013. godini.

298.161 pravnih subjekta, što je povećanje u odnosu na stanje 31. 12. 2013. za 5,4%. Međutim, evidentiran je visok postotak neaktivnih subjekata koji je na dan 31. 12. 2014. čak 42,63% (ukupno je aktivnih 171.046 pravnih osoba) (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2015)

Prema Državnom zavodu za statistiku, najveći promet s 48,1% ukupnog prometa ICT sektora ostvaruje 12 velikih poduzeća. Pritom je u Tablici 3. vidljivo da velika poduzeća s 56,5% ostvaruju i najveći udio u dodanoj vrijednosti prema troškovima proizvodnih čimbenika.

Međutim, s obzirom na to da je riječ o industrijskoj grani u razvoju, rezultati koji ostvaruju mikro i mala poduzeća ni u kojem slučaju ne mogu se smatrati zanemarivima. Naime, navedene kategorije ostvaruju 40,7% dodane vrijednosti u ukupnom prometu, što se u odnosu na sve ostale industrijske grane može ocijeniti značajnim.¹²

Tablica 3. Ukupan promet, zaposlenost i dodana vrijednost prema troškovima proizvodnih čimbenika u ICT sektoru u 2013. godini

(Iznosi u 000 HRK)

ICT sektor	Ukupno	Veličina poduzeća prema broju zaposlenih				
		Mala i srednja poduzeća (SME)				Velika (250+)
		Ukupno (SME)	Mikro (>10)	Mala (10-49)	Srednja (50-249)	
Broj zaposlenih osoba	37.980	25.367	10.609	8.051	6.707	12.613
Udio u ukupnom broju	100,0%	66,8%	27,9%	21,2%	17,7%	33,2%
Promet u tis. kuna	25.738.931	13.358.250	3.271.261	3.928.945	6.158.043	12.380.681
Udio u ukupnom prometu	100,0%	51,9%	12,7%	15,3%	23,9%	48,1%
Dodana vrijednost prema troškovima proizvodnih čimbenika	11.652.919	5.067.881	1.240.524	1.691.551	2.135.805	6.585.038
Udio u ukupnoj vrijednosti	100,0%	43,5%	10,6%	14,5%	18,3%	56,5%
Udio dodane vrijednosti u prometu	45,27%	37,94%	37,92%	43,05%	34,68%	53,19%

Izvor: Izrada autora prema podatcima objavljenim u Statističkom ljetopisu Republike Hrvatske za 2015. godinu (str. 238-239)

¹² Za više informacija pogledati: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf, str. 238-239 (pristup: 20.5.2016.)

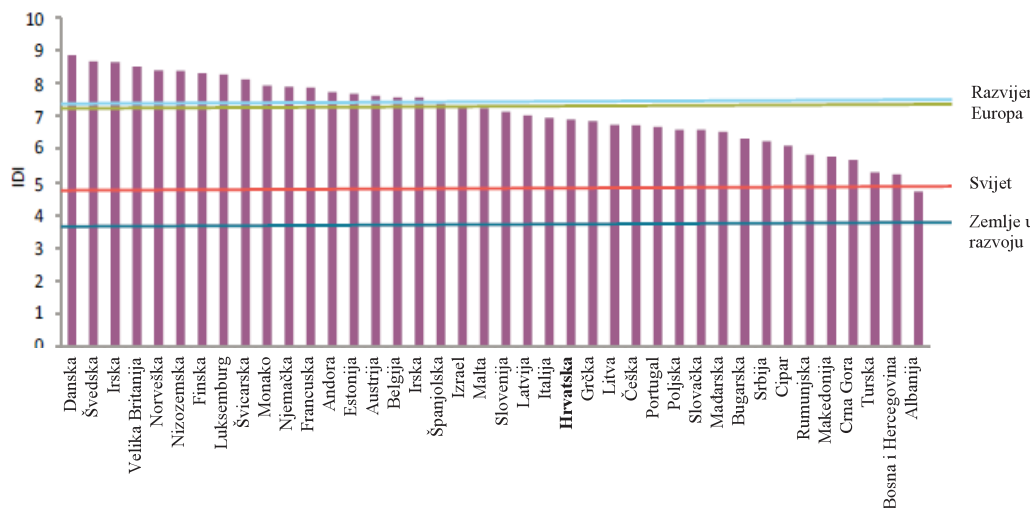
Neovisno o različitostima velikih tvrtki u ICT sektoru u svijetu, osim u slučaju privatiziranih ranije državnih poduzeća, većini je zajedničko što su u početku bili mali projekti, često uz oskudno financiranje, pokrenuti od strane nekoliko suradnika koji su dijelili entuzijazam za boljim, upotrebljivijim tehnološkim rješenjima.

U istraživanju provedenom 2014. godine od strane Međunarodne telekomunikacijske unije (ITU) prezentiran je ICT razvojni indeks (IDI) 166 zemalja u 2012. i 2013. godini. IDI indeks obuhvaća ocjenu dostupnosti informatičko komunikacijskih tehnologija koja čini 40% pondera za izračun indeksa, uporabu ICT-a u analiziranoj državi s 40% i informatičku pismenost sa 20% pondera (ITU, 2014).

Hrvatska je u 2013. godini pozicionirana na 37. mjestu, uz blago pogoršanje u odnosu na 2012. godinu kada je bila rangirana na 34. mjestu. Najviše su rangirane bile Njemačka i Republika Koreja koju potom prate Europske zemlje (Švedska, Irska, Velika Britanija, Norveška). Rezultati istraživanja dokazuju da je razvoj ICT sektora znatno različit u svijetu, pri čemu u 2013. godini varira od 8,86 IDI indeksa koji je ostvarila Njemačka do 0,96 IDI indeksa kojeg je ostvarila Srednjoafrička Republika (ITU, 2014).

U okviru navedenog istraživanja, u odnosu na 40 analiziranih europskih zemalja Hrvatska je bila pozicionirana na 24. mjestu.

Grafikon 1. Usporedba IDI vrijednosti odabranih zemalja s prosjecima za 2013. godinu na globalnoj i regionalnoj razini te s razvijenim zemljama i zemljama u razvoju

Izvor: ITU, 2014:98

U okviru navedenog, iako je Hrvatska dobro pozicionirana u odnosu na prosječne vrijednosti na globalnoj razini, vidljivo je da postoji prostor za razvoj ICT sektora, pri čemu se u Grafikonu 1. može vidjeti da prema rangu zemalja prema visini ICT razvojnog indeksa (IDI) dominiraju upravo razvijene europske zemlje. Pritom se potvrđuje stav Avgeroua iz 1998. da je izgledno povećanje jaza u razvoju ICT-a između razvijenih i manje razvijenih zemalja.

S obzirom na identificirano značenje ICT sektora za konkurentnost i gospodarski razvoj, Europska unija sufinancira informatizaciju i modernizaciju poslovnih procesa. Hrvatskim su poduzećima bila dostupna sredstva za projektno financiranje u okviru Operativnog programa regionalna konkurentnost 2007. – 2013., program – Primjena informacijske i komunikacijske tehnologije za poboljšanje poslovnih procesa, koji je bio na snazi do 30.06.2015. godine, a unutar kojeg je iskorišteno 75,5% od ukupno raspoloživih 34,7 mil. HRK.

Već je u rujnu 2015. g. objavljen otvoreni poziv na dostavu projektnih prijava kojim se nastoji pomoći pri rješavanju identificiranih slabosti vezanih uz nedostatnu primjenu rješenja informacijske i komunikacijske tehnologije u poslovnim procesima u malim i srednjim poduzećima. Predmetni se program provodi u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020., Prioritet 3 „Poslovna konkurentnost“; Investicijski prioritet 3d „Potpora stvaranju kapaciteta MSP-a za uključivanje u proces rasta na regionalnim, nacionalnim i međunarodnim tržištima i inovacijskim procesima“; Specifični cilj 3d1 „Poboljšan razvoj i rast malih i srednjih poduzetnika na domaćim i stranim tržištima“; aktivnost 3d1.4. „Poboljšanje konkurentnosti i učinkovitosti malog i srednjeg poduzetništva u područjima s razvojnim posebnostima kroz informacijske i komunikacijske tehnologije“, u okviru kojega su dostupna sredstva za sufinanciranje projektnih ulaganja u ukupnoj vrijednosti 22,8 mil.HRK.¹³

U prethodnom je poglavlju dan pregled značenja ICT sektora za gospodarstvo Hrvatske te je dan pregled pozicije Hrvatske u svijetu i Europskoj uniji s obzirom na definiran ICT razvojni indeks (IDI). U sljedećem je poglavlju prikazana analiza strukture i izvora financiranja srednjih i velikih ICT tvrtki u Republici Hrvatskoj.

4. METODOLOGIJA I REZULTATI ANALIZE

S ciljem utvrđivanja poslovne uspješnosti gospodarskih subjekata koji su registrirali djelatnost u okviru ICT sektora, promatrano prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007 – NKD 2007, tijekom veljače i ožujka 2015. provedeno je istraživanje strukture financiranja gospodarskih subjekata koja su obavljala poslovnu djelatnost u okviru ICT sektora u 2013. godini. Pritom je u Tablici 4. prikazana struktura uzorka prema djelatnosti (u okviru NKD

¹³ Izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/natjecaji/1169> (pristupljeno: 20. 02. 2016.)

skupina), broju zaposlenih i ukupnom ostvarenom prometu.¹⁴

Niti jedna tvrtka iz uzorka nije proglasila stečaj, likvidaciju niti je u predstečajnoj nagodbi. Istraživanje čiji su rezultati prezentirani u ovom radu provedeno je na temelju sekundarnih podataka prikupljenih iz višestrukih izvora. Podatci o zastupnicima i upravljačkoj strukturi gospodarskih subjekata prikupljeni su iz Sudskog registra Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, a podatci koji se odnose na godišnja financijska izvješća ispitanika prikupljeni su iz baze podataka Financijske agencije, FINA. Rezultati istraživanja generirani su uporabom financijske analize te uz pomoć primijenjenih statističkih metoda.

Tablica 4. Struktura uzoraka prema broju zaposlenih i ostvarenom prometu

NKD 2007	Opis djelatnosti	Veličina uzorka		Zaposleni			Promet		
		Broj subjekata	Udio	Broj	$\bar{X}$	Udio	Iznos u 000 HRK	$\bar{X}$ u 000 HRK	Udio
6110	Djelatnosti žičane telekomunikacije	10	10,1%	6.246	625	49,2%	8.335.790	833.579	49,3%
6120	Djelatnosti bežične telekomunikacije	8	8,1%	1.769	221	13,9%	4.804.493	600.562	28,4%
6130	Djelatnosti satelitske telekomunikacije	1	1,0%	7	7	0,1%	22.993	22.993	0,1%
6190	Ostale telekomunikacijske djelatnosti	1	1,0%	9	9	0,1%	16.615	16.615	0,1%
6201	Računalno programiranje	42	42,4%	2.661	63	20,9%	1.898.541	45.203	11,2%
6202	Savjetovanje u vezi s računalima	7	7,1%	248	35	2,0%	323.700	46.243	1,9%
6203	Upravljanje računalnom opremom i sustavom	5	5,1%	377	75	3,0%	410.136	82.027	2,4%
6209	Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima	14	14,1%	526	38	4,1%	567.485	40.535	3,4%
6311	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima	10	10,1%	858	86	6,8%	504.948	50.495	3,0%
6312	Internetski portali	1	1,0%	2	2	0,0%	15.552	15.552	0,1%
Ukupno		99		12.703	128		16.900.254	170.710	

Izvor: Izrada autora

¹⁴ Za Nacionalnu klasifikaciju djelatnosti pogledati Popis razreda djelatnosti prema NKD 2007. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html

4.1. Opis uzorka

Istraživanjem je obuhvaćen uzorak od 99 trgovačkih društava registriranih na području Republike Hrvatske u pravno-organizacijskom obliku dioničkih društava i društava s ograničenom odgovornošću u okviru djelatnosti koje obuhvaćaju informacijsko komunikacijske tehnologije. Uzorak obuhvaća tvrtke koje su u 2013. godini aktivno obavljale poslovnu djelatnost i pri tomu ostvarile minimalno 15 mil. HRK ukupnih prihoda. S osnove ukupnih prihoda, istraživanjem su obuhvaćena mala, srednja i velika poduzeća.¹⁵ U tablici 5 prikazana je distribucija poduzeća iz uzorka prema veličini poduzeća po kriteriju broja zaposlenih.

Tablica 5. Distribucija poduzeća prema veličini po kriteriju broja zaposlenih

kriterij veličine poduzeća (broj zaposlenih)	veličina poduzeća	broj poduzeća
<10	mikro	14
10-45	malo	42
50-250	srednje	37
250<	veliko	6
Ukupno		99

Izvor: Izrada autora

U okviru istraživanja analizirane su karakteristike poduzeća iz uzorka prema sljedećim kriterijima vrijednosti ukupne imovine na dan 31. 12. 2013. te strukturi financiranja poslovanja (mjereno angažiranim vlastitim kapitalom i rezervama te dugoročnom i kratkoročnom kreditnom zaduženosti).

U svrhu usporedbe dobivenih podataka, metodom slučajnog odabira formiran je usporedni uzorak koji obuhvaća 4.390 pravnih osoba svih djelatnosti. Usporedni uzorak, ima jednake karakteristike kao analizirani uzorak pravnih osoba u okviru ICT sektora, no neovisno o djelatnosti. Dakle, riječ je o tvrtkama koje su obavljale poslovnu aktivnost u 2013. godini i pri tome ostvarile minimalno 15 mil. HRK te su registrirane na području Republike Hrvatske.

4.2. Rezultati istraživanja i analiza

U svrhu analize uspješnosti poslovanja i strukture financiranja poslovanja gospodarskih subjekata u ICT sektoru analizirane su relevantne stavke bilance stanja subjekata uključenih

¹⁵ Kriterij veličine poduzeća utvrđen je prema Zakonu o poticanju malog i srednjeg poduzetništva koji je bio na snazi u vrijeme izrade financijskih izvješća analiziranih poslovnih godina S danom 01. 01. 2016. stupa na snagu Zakon o računovodstvu prema kojemu su kriteriji veličine poduzeća izmijenjeni u odnosu na ranije važeće propise, te umjesto dosadašnje tri propisane su četiri skupine za klasifikaciju poduzetnika prema veličini (mikro, mali, srednji i veliki).

u istraživanje te je provedena usporedba s usporedivim kategorijama uzorka gospodarskih subjekata iz ostalih djelatnosti.

U Tablici 6 prikazan je pregled prosječnih vrijednosti ukupne imovine, kapitala i rezervi te udjela vlastitog financiranja promatranih subjekata iz uzorka na dan 31. 12. 2012. i 31. 12. 2013. U okviru prosječne vrijednosti ukupne imovine ICT sektora zabilježeno je povećanje prosječnih vrijednosti za 1,9%. Promatrajući ukupne vrijednosti na razini ICT sektora u 2013. godini, zabilježeno je povećanje ukupne imovine u iznosu od HRK 446,4 mil. HRK, odnosno za 2% u odnosu na prethodnu godinu pri čemu je povećanje imovine zabilježeno i na razini usporednog uzorka, u visini 1,4%, što ne predstavlja značajnu razliku.

Istodobno je u ICT sektoru evidentirano smanjenje prosječnih vrijednosti vlastitog kapitala i rezervi za 1,4% uslijed isplate dobiti poduzeća od kojih su najznačajnije: Hrvatski Telekom d.d., VipNet d.o.o. i VipNet Usluge d.o.o. te evidentiranih gubitaka proteklih razdoblja od kojih su najznačajnija poduzeća poput Tele-2 d.o.o. u iznosu od 450 mil. HRK, Atos IT Solutions and Services d.o.o. u iznosu od 27,5 mil. HRK i dr.

Tablica 6. Pregled prosječnih vrijednosti strukture financiranja prema NKD razredima i komparacija prosječnih vrijednosti s usporednim uzorkom

(iznosi u 000 HRK)

Oznaka		Ukupna imovina		Kapital i rezerve		Udio vlastitog financiranja prema prosječnim vrijednostima	
NKD razred	Naziv NKD razreda	2012	2013	2012	2013	2012	2013
6110	Djelatnosti žičane telekomunikacije	1.495.657	1.479.436	1.025.926	1.007.534	68,6%	68,1%
6120	Djelatnosti bežične telekomunikacije	642.497	670.674	206.865	170.500	32,2%	25,4%
6130	Djelatnosti satelitske telekomunikacije	23.327	29.290	-9.619	-18.648	-41,2%	-63,7%
6190	Ostale telekomunikacijske djelatnosti	49.462	41.537	-565	-6.191	-1,1%	-14,9%
6201	Računalno programiranje	32.772	37.913	13.903	19.649	42,4%	51,8%
6202	Savjetovanje u vezi s računalima	33.185	31.592	10.448	11.147	31,5%	35,3%
6203	Upravljanje računalnom opremom i sustavom	61.900	58.333	22.999	26.319	37,2%	45,1%

6209	Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima	23.519	24.911	5.764	7.338	24,5%	29,5%
6311	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima	40.893	58.743	26.656	28.865	65,2%	49,1%
6312	Internetski portali	11.477	11.664	7.515	7.830	65,5%	67,1%
prosječne vrijednosti svih djelatnosti u okviru ICT industrije		230.679	235.188	131.624	129.784	57,1%	55,2%
Standardna devijacija		1.342.227	1.320.322	1.107.464	1.085.966		
Minimalne vrijednosti		1.401	1.281	-562.552	-602.676		
Maksimalne vrijednosti		13.121.039	12.783.570	11.029.426	10.820.394		
prosječne vrijednosti ostalih djelatnosti		173.890	176.300	69.033	71.027	39,7%	40,3%

Izvor: Izrada autora

U Tablici 7 dan je pregled prosječnih vrijednosti strukture financiranja tuđim kapitalom po ročnosti te udjela financiranja dugoročnim financijskim dugom i kratkoročnim financijskim dugom promatranih subjekata iz uzorka na dan zaključka promatrane poslovne godine, 31. 12. 2012. i 31. 12. 2013. Pritom je vidljivo da je udio vlastitog financiranja poslovanja i imovine gospodarskih subjekata u ICT industriji, i unatoč recesijskom razdoblju 2008. – 2015. godini preko 55,2%, što se može ocijeniti zadovoljavajućim. Istodobno je u okviru uzorka poduzeća iz drugih djelatnosti utvrđeno blago poboljšanje omjera vlastitog financiranja na 40,3%. Međutim, navedeni pokazatelj, unatoč poboljšanju, još uvijek pokazuje znatno nižu vrijednost nego u slučaju segmentiranog promatranja, odnosno u odnosu na prosječnu vrijednost vlastitog financiranja ICT sektora.

Tablica 7. Pregled prosječnih vrijednosti strukture financiranja tuđim kapitalom prema NKD razredima i komparacija prosječnih vrijednosti s usporednim uzorkom

(iznosi u 000 HRK)

Oznaka	NKD razred	Naziv NKD razreda	Ukupna imovina		Dugoročni financijski dug		Prosječan udio financiranja dugoročnim financijskim dugom		Kratkoročni financijski dug		Prosječan udio financiranja kratkoročnim financijskim dugom	
			2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	6110	Djelatnosti žičane telekomunikacije	1.495.657	1.479.436	88.059	25.938	5,9%	1,8%	12.873	74.228	0,9%	5,0%
	6120	Djelatnosti bežične telekomunikacije	642.497	670.674	13.648	8.840	2,1%	1,3%	4.947	5.690	0,8%	0,8%
	6130	Djelatnosti satelitske telekomunikacije	23.327	29.290	0	0	0,0%	0,0%	0	0	0,0%	0,0%
	6190	Ostale telekomunikacijske djelatnosti	49.462	41.537	8.733	5.876	17,7%	14,1%	3.106	1.579	6,3%	3,8%
	6201	Računalno programiranje	32.772	37.913	3.854	4.413	11,8%	11,6%	3.226	2.964	9,8%	7,8%
	6202	Savjetovanje u vezi s računalima	33.185	31.592	3.857	1.298	11,6%	4,1%	2.868	4.192	8,6%	13,3%
	6203	Upravljanje računalnom opremom i sustavom	61.900	58.333	874	605	1,4%	1,0%	14.570	4.567	23,5%	7,8%
	6209	Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima	23.519	24.911	3.457	2.823	14,7%	11,3%	3.394	2.537	14,4%	10,2%
	6311	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima	40.893	58.743	3.570	3.623	8,7%	6,2%	3.116	3.299	7,6%	5,6%
	6312	Internetski portali	11.477	11.664	0	0	0,0%	0,0%	0	0	0,0%	0,0%
	prosječne vrijednosti svih djelatnosti u okviru ICT industrije		230.679	235.188	12.605	5.342	7,39%	5,15%	4.810	10.450	7,20%	5,44%
	Standardna devijacija		480.518	477.703	26.839	7.766			4.951	22.676		
	Minimalne vrijednosti		11.477	11.664	0	0			0	0		
	Maksimalne vrijednosti		1.495.657	1.479.436	88.059	25.938			14.570	74.228		
	prosječne vrijednosti ostalih djelatnosti		173.890	176.300	28.262	29.037	16,3%	16,5%	14.302	14.387	8,2%	8,2%

Izvor: Izrada autora

Analizom rezultata utvrđeno je da se u ICT sektoru u odnosu na ostale djelatnosti u manjoj mjeri redovito poslovanje i investicijska ulaganja financiraju dugoročnim financijskim dugom. Naime, u 2013. godini dugoročnim je financijskim dugom financirano 5,15% ukupne imovine u ICT sektoru, a u ostalim je djelatnostima iz uzorka isti omjer iznosio 16,3%. U smislu financiranja iz sredstava kratkoročnog financijskog duga, također je zabilježen manji omjer nego u ostalim djelatnostima, no uz manje značajnu razliku te uz prosječno smanjenje financijske zaduženosti. Poslovna je aktivnost poduzeća u ICT sektoru 2013. godine u prosjeku financirana s 5,44% kratkoročnog financijskog duga, što je smanjenje u odnosu na prethodnu poslovnu godinu, za razliku od ostalih djelatnosti u kojima je prosječna vrijednost zadržana na prošlogodišnjoj razini i iznosila 8,2%.

Usporedbom podsektora telekomunikacija i informacijskih tehnologija vidljivo je da je nominalno najveće povećanje prosječne vrijednosti ukupne imovine zabilježeno u sektoru djelatnosti obrade podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima u iznosu od 17,9 mil. HRK te potom bežične telekomunikacije, ukupno 12 mil. HRK. Međutim, navedena konstatacija, s obzirom da se analizira ukupna a ne samo dugotrajna imovina, ne uzima u obzir obračunatu amortizaciju koja je u sektoru telekomunikacija značajno veća i iznosi 220,5 mil. HRK a u sektoru informacijskih tehnologija ukupno 29,3 mil. HRK. Navedeno proizlazi iz opsega i karakteristika poslovnih aktivnosti navedena dva podsektora, s obzirom da podsektor telekomunikacija upravlja ukupnom telekomunikacijskom infrastrukturom Republike Hrvatske.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

ICT je danas neizostavna komponenta uspješnog poslovanja, pri čemu proizvodi i usluge ovog sektora predstavljaju samostalnu komponentu ili su integralni dijelovi finalnih proizvoda i usluga poduzeća u drugim gospodarskim djelatnostima. Uslijed navedenog, značenje je ICT-a za gospodarstvo višestruko. Osim doprinosa u ostvarenom BDP-u, zaposlenosti i dodanoj vrijednosti, ovaj sektor unapređuje i oblikuje proizvodne procese drugih, posebno proizvodnih subjekata, te je uslijed navedenog njegov stvarni, ukupni udio u gospodarstvu teško mjerljiv. Upravo je u ovom segmentu naglašena važnost razvoja ICT sektora na državnoj razini jer zaostajanjem u razvoju i u inovacijama informacijsko-komunikacijskih tehnologija neminovno dolazi do zaostajanja u razvoju i ostalih gospodarskih grana za konkurencijom na globalnoj razini.

U okviru ovog rada, autori su prezentirali dostupne podatke o značenju ICT sektora kao industrijske grane na gospodarstvo Republike Hrvatske u 2012. i 2013. godini, pri čemu je utvrđeno da ICT u ukupnom BDP-u Republike Hrvatske u 2013. godini sudjeluje s 3,8%, zapošljava 2,68% ukupno zaposlenih od kojih značajan udio od 53,6% čine visokoobrazovani djelatnici. ICT čini 4,5% ostvarenog ukupnog prihoda svih djelatnosti u Republici Hrvatskoj te značajnih 7,66% dodane vrijednosti prema troškovima proizvodnih čimbenika. Pritom su, unatoč manjoj osjetljivosti na geografski položaj, 56,2% poduzeća

ICT sektora registrirana u Zagrebu, a promatrano prema broju aktivnih poduzeća u ukupno broju registriranih najpovoljniji je omjer ostvaren u Osječko-baranjskoj županiji gdje je aktivno 97,6% registriranih poduzeća.

U okviru investicija u dugotrajnu imovinu, u ICT je sektoru investirano 6,23% ukupnih investicija na razini Republike Hrvatske, no indikativna je činjenica da je 93,8% isplata za investicije u dugotrajnu imovinu ovog sektora provedeno iz vlastitih sredstava. Pritom poduzeća u ICT sektoru nedovoljno koriste sredstva fondova i proračuna jer je samo 0,74% investicija financirano iz navedenih izvora, a 5,2% financirano je sredstvima kreditnih institucija. Pritom je moguće zaključiti da bi značajnijim korištenjem bespovratnih sredstava fondova i proračuna te većom uporabom financijske poluge tvrtke u ICT sektoru mogle ostvariti značajno veći promet te potencijalno, u slučaju neizmijenjenih uvjeta i uz pretpostavku ulaganja u kvalitetne projekte te zadržavanja kvalitetnog menadžmenta, povećati profit, zaposlenost te svoje značenje u gospodarstvu Republike Hrvatske.

U okviru rada provedena je analiza strukture financiranja poslovnih aktivnosti 99 hrvatskih poduzeća koje obavljaju aktivnost u okviru ICT sektora. Pritom je utvrđeno da, unatoč recesijskom razdoblju, poduzeća u ICT sektoru u 2013. godini u prosjeku 55,2% ukupne poslovne aktivnosti financiraju iz vlastitih sredstava, a u ostalim djelatnostima navedeni prosječni udio vlastitog financiranja iznosi 40,3%. Također, dugoročni financijski dug poduzeća u ICT sektoru u prosjeku iznosi 5,15%, a kratkoročni financijski dug iznosi 5,44%, što je znatno niže od prosječnih vrijednosti u ostalim djelatnostima, gdje je prosječni dugoročni financijski dug utvrđen na razini 16,5% te kratkoročni financijski dug 8,2%.

U okviru uzorka najznačajniji su prometi i broj zaposlenih evidentirani u podsektoru telekomunikacija koji čini 19% uzorka, a računalno programiranje kao podsektor s najvećim brojem registriranih subjekata, 42,4% uzorka, ostvaruje znatno manje prosječne prihode. Navedeno sugerira potrebu detaljnije analize specifičnosti poslovnih aktivnosti na razini podsektora, s obzirom na činjenicu da se uvjeti poslovanja u okviru podsektora značajno razlikuju. Ipak, promatrajući na razini ICT sektora, rezultati provedene analize pokazuju da ICT sektor u Republici Hrvatskoj, u odnosu na ostale djelatnosti, s osnove odabranih pokazatelja ima bolju financijsku poziciju koja može biti dobra osnova za financiranje investicija i rasta poslovne aktivnosti. Međutim, ovaj značajan potencijal rasta još uvijek nije dovoljno iskorišten, pogotovo u manjim urbanim i ruralnim sredinama. Naime, budući da na razvoj ovog sektora lokacija poslovanja ne bi predstavljati značajnije ograničenje, a unatoč činjenici da je danas 56,2% poduzeća ICT sektora registrirano u Zagrebu, upravo ovaj sektor bi mogao biti jedna od poluga razvoja manjih urbanih sredina.

Literatura

1. Avgerou, Chrisanthi (1998). **How can IT enable economic growth in developing countries?** "Information Technology for Development", Vol., No. 1, str. 15-28.
2. Bloching, Björn; Leutiger, Philipp; Oltmanns, Torsten; Roszbach, Carsten; Schlick, Thomas; Reman,; Gerrit; Quick, Paul; Shafranyuk, Oksana (2015). **The digital transformation of industry**, Berlin, Roland BergerStrategyConsultants/BDI.
3. Department for Culture Media & Sport (1998). **Creative Industries Mapping Documents 1998**; section 08, Leisure and software; section 12: Software, dostupno na: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998> (pristupljeno: 26.5.2016)
4. European Commission Directorate-General for Communication (2015). **Digital agenda for the Europe**, Belgija. Dostupno na: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/digital_agenda_en.pdf (pristupljeno: 19.5.2016.)
5. Forbes (2015). **Video intervju s Adrianom Ježinom**, autor Tonči Laura, dostupno na: <http://forbes.hr/video-intervjuu/drugi-am-cham-draft/> (pristupljeno: 20.02.2016.)
6. Hamelink, Cees J. (1997). **New Information-Communication Technologies, Social Development and Cultural Change**, UNRISD Discussion Paper No. 86, United Nations Research Institute for Social Development, Geneva
7. Europska komisija (2015). **Izvešće za Hrvatsku 2015. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža**, Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, pristup: 20.02.2016.
8. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2015). **Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015**, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf, pristupljeno: 20. 2. 2016.
9. International Telecommunication Union (ITU) (2015). **Measuring the Information Society Report 2014**, Ženeva, ITU.
10. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (2016). **Europski strukturni i investicijski fondovi**, izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/natjecaji/1169>, (pristupljeno: 20. 2. 2016.)
11. Pavlič, Vedran (2015). **The Croatian technology industry continues to progress**, dostupno na: <http://www.total-croatia-news.com/business/639-croatian-it-industry-continues-to-grow> (pristupljeno: 20. 02. 2016)
12. Sein, Maung K., Harindranath, G. (2004). **Conceptualizing the ICT Artifact: Toward Understanding the Role of ICT in National Development**, "The Information Society: An International Journal", Vol. 20, No. 1, str. 15-24.
13. Thompson, John L. (2001). **Strategic Management, Awareness and Change**, Torino,

G.Canale & C.

14. Valleyo, Yazmin (2014). **ICT Sector in Croatia**, Zagreb, Belgian Embassy – Export&Investment.
15. Whittaker, Brenda (1999). **What went wrong? Unsuccessful information technology projects**, “Information Management & Computer Security”, Vol. 7, No. 1, str. 23–30.

Summary

Economic position and the structure of financing of ICT companies in the Republic of Croatia

The importance of the creative industries, especially the ICT sector, for economic development within a global perspective is unquestionable. Since the development of this sector is not significantly affected by the spatial constraints, it offers an excellent development potential for the production and administrative centers in remote urban areas. The aim of this study is to determine the importance of the ICT sector for the economy and employment in Croatia as a whole, and in the context of its regions, as well as the financial stability of the structure and funding of the companies in the ICT sector. In order to accomplish this goal, this paper presents the results of an analysis of selected economic indicators and analysis of financial position of ICT companies on the basis of selected financial indicators. The study was conducted on a sample of 99 companies in the ICT sector wherein we have conducted comparison of the companies' results with the results of the comparative sample of companies from other sectors. The analysis has showed that this sector is represented with a share of 3.8% in the Croatian GDP, wherein large enterprises still represent 48.1% of the total turnover of the sector in 2013. Despite the lower sensitivity of the geographical location, 56.2% of the ICT sector companies are registered in Zagreb. The analysis of the financial position, with the average values in mind, has showed that the ICT sector in 2013 used more equity and less financial debt in comparison to other sectors. The results of the analysis have showed that the ICT sector, on the basis of selected indicators, has a better financial position that can provide a good basis for the financing of growth, but also that its considerable potential is still not fully utilized, especially in smaller urban and rural areas.

Key words: structure of financing, ICT companies, business development, business financing